

Ingmar Persson

Tollands artistiska magplask

Det är inte långsökt att tänka sig att människans artism eller artpartiskhet, hennes benägenhet att favorisera sina artfränder just därför att de är artfränder, är en biologiskt betingad instinkt som inte vilar på någon rationell grund. De egendomligaste krumsprång som möter en i Anders Tollands försök att rättfärdiga artpartiskheten i "Människan över djuren" (*Filosofisk tidskrift* 1986:2) bekräftar denna hypotes. Hans huvudtes är:

(1) "att artismen måste accepteras på den *grundläggande* etiska nivån" (s 21).

Detta förhindrar honom inte att också vilja göra gällande:

(2) "att de *grundläggande* etiska normerna måste vara av akt-teleologiskt slag, enligt min mening eudaimonistisk (d v s lycka är det som har egenvärde) akt-teleologi" (s 24), samt

(3) "att åtminstone de högre däggdjuren . . . har upplevelser som är väl så behagliga eller obehagliga som några hon /människan/ har" (s 21).

Om emellertid de grundläggande etiska principerna går ut på att man skall maximera lycka och minimera olycka, och åtminstone de mera högtstående djuren är bärare av lycka och olycka, så kan människor prioriteras på dessas bekostnad på den fundamentala nivån endast i den mån detta befrämjar den totala — "mellanartliga" — maximeringen av lycka och minimeringen av olycka, och inte enbart på att de tillhör den mänskliga arten, vilket artismen kräver. Med andra ord, om (2) och (3) är korrekta, måste (1) förkastas. Det är till yttermera visso just på basis av premisser i stil med (2) och (3) som den kände förespråkaren för djurens rättigheter, Peter Singer, fördömer artpartiskhet.

Tolland tycker sig skönja en "total" konflikt mellan artpartiska och artneutrala intuitioner på den grundläggande nivån, en konflikt som han vill lösa till förmån för de förra (s 24—25). En sådan lösning förutsätter dock att Tolland kompletterar sin teleologiska eudaimonism med

en artpartisk princip som deklarerar t ex att endast människans väl och ve är etiskt relevant. Att det är denna strategi som Tolland implicit tillgriper bestyrks av hur han resonerar sig fram till lämpligheten på den sk praktiska nivån av "normer som tillgodoser även djurens intressen" (s 27). Som han själv observerar, är inte förmåga till lycko- och olycksupplevelser "avgörande för att komma i åtanke på den praktiska nivån" (s 27): människans enda skäl för att ta hänsyn till djuren, liksom till den övriga naturen, är att hon själv annars far illa.

Eftersom Tolland inte tycks klart medveten om att han bekänner sig till en grundläggande artpartisk norm, inser han heller inte behovet av att försvara den, ett behov som är speciellt trängande mot bakgrund av hans eudaimonism. När jag i min artikel "Kan djur ha moralisk inställning?" (*Filosofisk tidskrift* 1983:4) drog parallellen mellan artism, å ena sidan, och rasism och sexism å den andra, var poängen denna: det tycks lika godtyckligt att fästa större avseende vid lycka och olycka därför att de upplevs av en individ av den mänskliga arten som det är att tillmäta dem större vikt emedan de erfars av en människa av en viss ras eller ett visst kön. Ingenting i Tollands resonemang är ägnat att rubba denna parallell; därför faller det platt till marken. □